

el mindent, amit hirdettek. Azt a hasonlatot használja, hogy inkább akar a forrásból inni, mint a patakából. „Így kell az Írásnak mesternek és zsinórmértéknek lennie.”

Ahhoz, hogy a Szentírás legyen az igazi tanítómester és a zsinórmérték, szükséges, hogy minden keresztény ismerje. Ez a szándék vezette Luthert, amikor hosszú évek munkájával elkészítette a Szentírás fordítását. Olyan nyelvre fordította, amelyet az egyszerű német parasztember és a városi polgár is megértett, amelyet használhatott, amely mindennapi kenyérévé is lehetett a hívő kereszténynek. Erről a Bibliáról, amelyet Luther életművének is nevezhetünk, bizonyára még sok tanulmány fog megjelenni ebben az évben. És ezek között sok olyan is, amelyből az is kiderül, milyennek látja a 20. század végén élő evangélikus keresztény Luthert, aki mindig büszkén és felelősséggel hivatkozott arra, hogy ő a Szentírás doktora, akire Isten az egyházban igéjének tanítását és hirdetését bízta.

TARJÁNYI BÉLA

Jézus örömhíre

Nincs még egy ember, aki akkora hatást gyakorolt volna az emberiségre, mint Jézus; és nincs még egy könyv, amely olyan mértékben hatott volna az emberi történelemre, mint az újszövetségi Szentírás.

Jézussal, tanításával, az evangéliumokkal szinte beláthatatlan irodalom foglalkozott az elmúlt évszázadok során. Mindig újabb szerzők vállalkoznak arra, hogy Jézus alakját és tanítását az adott kor mércéje szerint újra értékeljék és embertársaik számára hozzáférhetőbbé tegyék. Most azt a folyamatot igyekszünk bemutatni, ahogyan ezt a tanítást az egyház őrizte, megörökítette és továbbadta.

Jézus tanításának újszerűsége és hatása

Jézus kezdettől fogva nagy hatást gyakorolt környezetére. Látni, hallani akarták az emberek, tolongtak körülötte, áradtak hozzá a betegek; sokan követői, tanítványai akartak lenni. Ennek okát nehéz is, könnyű is meghatározni. Nehéz, mert Jézus hatása személyes és természetfölötti vonzás. Ugyanakkor könnyű is, mert nyilvánvaló, hogy az embereket Jézus tanítása és az emberekhez való viszonya ragadta meg.

A fennmaradt emlékekből megállapíthatjuk, hogy Jézus magatartása, másokhoz való viszonya a kortársak számára meglepően újszerű volt: egyesek számára szokatlan és botránysos (írastudók), mások számára pedig igen vonzó (egyszerű

emberek, szenvedők stb.). Igaz, e tekintetben eléggé szűkösek az értesüléseink. Pontosabban: igen bőséges anyag áll rendelkezésünkre arra vonatkozóan, hogy Jézus hogyan szerette az embereket, hogyan segített a körülötte lévő rászorulókon, de ezek az értesülések szinte kivétel nélkül egyetlen szintre korlátozódnak: a rendkívüli tettek, a csodák szintjére. Az Újszövetség könyvei a hétköznapi élet „aprócseprő” eseményeivel nem foglalkoznak, így nagyrészt hallgatnak Jézus kisebb-nagyobb szeretet-szolgálatairól, állandó szeretetének mindennapi jeleiről.

Nemcsak az evangéliumokra jellemző, hogy a csodákra, a rendkívüli eseményekre összpontosítják figyelmüket. A szentek életrajzai – egészen a legutóbbi időkig – mind tele voltak csodákkal, olyan tettek és teljesítmények részletes ábrázolásával, amelyeket mi, közönséges halandók képtelenek vagyunk végrehajtani. Az életrajzírók figyelme csak századunkban kezd áttérni a rendkívüli dolgokról a szentek hétköznapijaira, a hétköznapi „szürke” szentjeire, – megnyitva előttünk az utat, hogy kövessük őket. Nincs tehát jogunk az Újszövetség szerzőinek szemére vetni, hogy nem a mi, mai szempontjainkat vették figyelembe, amikor Jézusról írtak, hanem saját koruk igényeinek és érdeklődésének megfelelően szinte kizárólag Jézus csodáira figyeltek.

De a rendelkezésünkre álló közlések elegendő támpontot nyújtanak ahhoz, hogy levonjuk belőlük a megfelelő következtetéseket Jézus hétköznapijaira vonatkozóan. Az evangéliumok tanúsítják például, hogy Jézus meggyógyította mindazokat, akik kellő bizalommal fordultak hozzá. Elképzelhetetlen azonban, hogy Jézus csak akkor segített a rászorulókon, ha csodára volt szükség. Egészen biztos, hogy gyakorolta a segítségnyújtás, a felebaráti szeretet természetes, emberi formáit is.

János evangélista elbeszéli, hogy búcsúzása előtt Jézus megmosta a tanítványok lábát (Jn 13, 1–15). Majd így szólt: „Példát adtam nektek, hogy amit én tettem, ti is tegyétek meg.” (15. v.). Talán túlzás lenne ebből arra következtetnünk, hogy Jézus mindennap megmosta tanítványai lábát; de még nagyobb tévedés lenne azt gondolnunk, hogy ez volt az egyetlen eset, amikor Jézus ilyen meglepő jelét adta tanítványai iránti szeretetének. Ha csak egyetlen egyszer tett volna ilyen dolgot, nem kívánhatta volna, hogy követői (mindig) így viselkedjenek egymás iránt. Ezt a magatartást csak azért kérhette tanítványaitól, mert ő kezdettől fogva, mindvégig ilyen szeretettel vette körül az apostolokat (vö. Jn 13, 1: „szerette övéit, mindvégig szerette”).

Jézus szeretetéről az evangéliumoknak szinte minden lapja tanúskodik. Segített a rászorulókon isteni hatalmával, mert emberként is szívében viselte mások sorsát. Megbecsülte, szerette, fölemelte embertársait, főképpen azokat, akik leginkább rászorultak erre: a bűnösöket, a kitaszítottakat, a hátrányos helyzetűeket. Gondoljunk csak arra, hogy milyen szeretetteljes közvetlenséggel beszélt a szamariai asszonnyal, vagy milyen megértően bánt a bűnösökkel; hogy mennyire együttérzett a betegekkel, szenvedőkkel, gyászolókkal, vagy mennyire tudta értékelné akár a gyerekeket is. Ez a szeretet nagyon is érhetővé teszi, hogy miért vonzódtak hozzá az emberek.

De a kortársakat megragadta, vonzotta, lenyűgözte Jézus tanítása is. Nem csupán azért, mert Jézus életmódja, szeretete – túl a csodákon, a belőle sugárzó isteni erőn – Jézus kijelentéseit, tanítását hitelessé tette, hanem azért is, mert ez a tanítás az emberek számára igazi örömhír volt. (Nem véletlen, hogy az „örömhír = evangélium” megjelölés vált később általánossá!) Az írástudók vezetése alatt az Ószövetségen nevelkedett korabeli zsidó hallgató ugyanis Jézus tanításában

számos olyan kijelentéssel találkozott, amely megnyugtató, felszabadító hatással volt rá.

Az addigi felfogás szerint Isten elsősorban a közösség, a választott nép Istene; az egyén a közösségen keresztül kapcsolódik Istenhez, a közösség által részesül az ígéretekben és jótéteményekben. A közösség szerepét Jézus is fontosnak tartja, de kiemeli és hangsúlyozza Isten és az ember közvetlen, személyes kapcsolatát. Az Isten szerinte Atya, aki minden egyes emberről személyesen gondoskodik, aki mindenkit személy szerint ismer és szeret, és aki mindenkitől közvetlen, személyes viszonszeretetet vár. Ennek megfelelően Jézus elsősorban nem Isten távolságát, szentségét, elérhetetlenségét domborítja ki, hanem az emberhez való közelségét, a közvetlen kapcsolat lehetőségét.

Az Ószövetség meglehetősen sötét képet fest az emberről. Amit az Isten jónak teremtett, az ember elrontotta; az Isten által különösen kedvelt választott nép történelme is a sorozatos bűnök, bukások, hűtlenségek története. A bűn, a gonoszság annyira természetévé vált az embernek, hogy képtelen szabadulni tőle, mint a szerezsen a bőre színétől, vagy a párdúc a foltjaitól (Jer 13, 23). Az Isten ugyanakkor „féltékeny Isten” (Kir 20, 5), végtelenül hatalmas és igazságos: méltóképpen megbünteti, megtorolja a vétkeket. Ha tehát a bűnös ember Istenre gondol, félelemmel és rettegéssel telik el. Jézus ezzel szemben főként Isten jóságáról, megbocsátó, irgalmas szeretetéről beszél. Szavai nyomán a félelmet és rettegést a bizalom, az öröm váltja fel. – A különböző szenvedéseket és csapásokat (például a betegséget) eddig úgy fogták fel, mint Isten haragjának jelét: Isten megtorolja a vétkeket akár hetediziglen is. Igaz ugyan, hogy már Jeremiás és Ezekiel is tiltakozott azon elképzelés ellen, hogy az isteni büntetés átöröklődik (Jer 31, 29–30; Ez 18, 2–20), mégis benne volt a köztudatban Jézus korában is (Jn 9, 3). Jézus viszont nemcsak a büntetés örökletes voltát tagadja, hanem azt is, hogy minden baj az Isten büntetése volna (ld. Lk 13, 3.5). Jézus Istene nem kérlelhetetlen bíró, hanem szerető Atya, aki a tékozló fiút is hazavárja és keblére öleli. Erre az Istenre nézve, ezt a szeretetet tapasztalva az ember új megvilágításban látja önmagát is: felismeri saját értékeit és az előtte álló reményteli távlatokat.

Jézus kortársai vagy lelkiismeretfurdalások között éltek mulasztásaik tudatában, vagy pedig a Törvény igájának súlyos terhét hordozták – a „kerítéssel” együtt, amelyet az írástudók fontak a Törvény köré, hogy a szent parancsokat véletlenül se szeghessék meg. Az ő tanításuk szerint ugyanis bűnnek számított az is, és büntetést vont maga után, ha valaki akaratlanul szegte meg Isten törvényeit. Jézus „elviselhetetlen tehernek” nevezi mindezt (Mt 23, 4), és szabaddá teszi az embert. Nem az előírások pontos megtartására, a külső cselekedetek végzésére buzdít, hanem az Isten akaratával való belső azonosulásra. Az előírásokhoz való hűséggel szemben az embert egyénileg felelőssé, nagykorúvá teszi cselekedeteiben.

Eddig gyakran előfordult, hogy a felebaráti szeretet parancsa összeütközésbe került az Isten iránti kötelezettségekkel. A törvénytudók szerint ilyenkor az Isten ügyét kell előbbre helyezni; sőt, Istennek tetsző ajándéknak tartják azt is, amit a másik embertől vonunk meg (Mt 15, 5). Mindez számos esetben igazságtalansághoz vezetett, és a szeretetlenség az istenszeretet álarca mögé rejtőzött. Jézus megszünteti ezt a kettősséget. Egy szintre emeli az istenszeretetet és az

emberszeretet parancsát. Arra tanít, hogy Istent éppen a másik embert szeretve szeressük.

Jézus szabad és szabaddá tesz, de a megalkuvást nem ismeri. Nem elégszik meg a résszel. Mindent, teljeset kér az embertől. Istennek nem alkalmi ajándékokkal kell kedveskedni, hanem mindent oda kell neki adni (vö. a gazdag ifjú története). Nem elég azokat szeretni, akik minket is szeretnek, hanem az ellenséget is szeretnünk kell, aki gyűlöl bennünket és szenvedést okoz vagy árt nekünk. Istennel szemben alkudozásnak, vonakodásnak nincs helye: „aki a kezét az eke szarvára teszi és hátratekint, nem méltó hozzám!” – mondja tanítványainak (Lk 9, 62).

Sem a próféták, sem a törvénytudók nem vették eddig a bátorságot, hogy bárkinék is kijelentsék azt, amit Jézus mond a bűnösöknek: „Bűneid bocsánatot nyertek.” Korábban, ha a bűnös bűnbánatot tartott, elvégezte a megszabott vezeklést, bemutatta az előírt áldozatot, remélhette, hogy Isten megbocsát neki. Bizonyos azonban sohasem lehetett a megbocsátás felől, mert véthetett például az előírások ellen, hiba csúsztatott az áldozat végzésébe. Jézus szavai eloszlatják a bűnös minden kétségét. A megtérő, bármily súlyosan vétkezett is, Jézus kijelentése alapján biztos lehet abban, hogy Isten megbocsátott. Megtisztulva, teher tételek nélkül, a múlt minden nyomasztó emlékeitől megszabadulva, tisztán kezdheti új életét.

Nem csoda, hogy ez a tanítás, és Jézusnak számos más, hasonlóan újszerű és felemelő megnyilatkozása nagy hatást gyakorolt a kortársakra. De fokozta ezt a hatást az a szilárd meggyőződés és ellenállhatatlan meggyőző erő is, amellyel Jézus az emberek elé lépett. Később az evangélista így foglalta össze a kortársak benyomását: Jézus „ámulatba ejtett tanításával mindenkit, mert úgy tanított, mint akinek hatalma van, nem úgy, mint az írástudók” (Mk 1, 22). Az írástudók következtetéseket vontak le a Szentírásból, mérlegeltek, tanítómestereik véleményére, a hagyományokra hivatkoztak; egyszóval: kereső, kutató emberek voltak. Tapogatózva keresték az igazságot, úgy vezettek másokat (vö. „vakoknak vak vezetői”, Mt 15, 14). Velük szemben Jézus abszolút belső bizonyosságból beszél, nyilatkozik. Ha esetenként hivatkozik is logikai érvekre, tapasztalati tényekre vagy az Írásokra, ezt csak azért teszi, hogy megkönnyítse hallgatóinak a mondotak megértését és elfogadását. Sőt még Isten tekintélyére sem támaszkodik, mint a próféták. Csak egyszerűen elmondja, kijelenti (= kinyilatkoztatja) azt, amit tud. És hallgatóinak többsége megérzi, hogy amit mond, az az igazság.

Az örömhír: Isten uralma kezdődik

A kortársak érdeklődését mindenekelőtt az az örömhír ragadta meg, amely Jézus igehirdetésének középpontjában állt: az a híradás, hogy Isten uralma rövidesen megvalósul, Isten uralkodni kezd.

Hogy ez volt Jézus tanításának alapvető gondolata, nem szorul részletes bizonyításra. Az egybehangzó evangéliumok Jézus igehirdetésének tárgyát egyszerűen így jelölik meg: „hirdette Isten uralmát”, „Isten uralmának örömhírét” (Mt 4, 23; 9, 35; Lk 4, 43; 8, 1). A tanítás rövid, idézetszerű összefoglalása pedig így hangzik: „Térjetelek meg, mert közel van az Isten (v. Egek) uralma!” (Mk 1, 15; Mt 4, 17). Ezt kell hirdetniük a tanítványoknak is, amikor Jézus elküldi őket, hogy továbbadják a tőle hallottakat (Mt 10, 7). Az őskeresztény igehirdetés és az evangéliumi hagyomány hűségesen megőrizte annak emlékét, hogy Jézus tanítása az Isten uralmáról szóló tanítás volt.

Ahhoz, hogy ezt a tanítást megértsük, és újszerűségét kellőképpen érzékeljük, ahhoz világosan kell látnunk az „Isten uralma” kifejezés eredeti jelentéstartalmát, és szem előtt kell tartanunk az ezzel kapcsolatos ószövetségi és korabeli elképzeléseket, várakozásokat is.

A kifejezés jelentése

Az Újszövetség görög szövegében szereplő »basileia tu theu« kifejezést magyarra „Isten országá”-val szokás fordítani (ld. Károli, Káldi, UPB, UKB). A »basileia« szó azonban elsősorban nem helyet, területet vagy állapotot jelöl (vagyis nem statikus fogalom), hanem történet, folyamatot, eseményt (azaz dinamikus fogalom), ezért helyesebb, ha „uralom”-mal fordítjuk.

A szó töve valószínűleg görög előtti, égei örökség; a görögben »basileus« alakban, „uralkodó, király” jelentéssel vált honossá. E főnévből született meg a »basilein« uralkodni cselekvést jelentő ige; a »basileia« pedig az igéből képzett főnév, jelentése: uralkodás, (királyi) uralom.

A legtöbb helyen, ahol a Bibliában a »basileia« szó előfordul, világosan érezhetjük, hogy nem helyről vagy állapotról („ország”), hanem folyamatról, történésről („uralom”) beszélnek a szövegek: az uralkodó (= Isten) és az emberek között fennálló személyes viszonyról, kapcsolatáról.

Amikor Isten „országá”-ról van szó, mindig történik valami. Az Isten „országá”-val azonos értelmű (szinonim) kifejezések szintén dinamikusak: „élet” (Mk 9, 43. 45), „öröm” (Mt 25, 21.34), „vigasztalás” (Lk 15, 25) stb.

Egyes kijelentések látszólag kizárják az „Isten uralma” fordítást: „bemenni az Isten uralmába” (Mk 9, 47), „messze lenni Isten uralmától” (Mk 12, 34), „enni, inni Isten uralmában” (Mk 14, 25), „Isten uralma eljön” (Lk 22, 18) stb. Az ilyen szövegekben valóban érződik az a jelentésárnyalat, hogy a »basileia« „ország”, vagyis meghatározott hely, terület. Mindez azonban a korabeli világkép függvénye: Isten az égben lakik (és uralkodik); az igazak „bemennek” az ő országába (mennyország); a messiás korában Isten kiterjeszti uralmát a földre, azaz a föld is „Isten országá” lesz. Amennyiben a korabeli szemlélethez hűek akarunk maradni, ezeken a helyeken Isten uralma helyett „ország”-ot is mondhatunk, de minden esetben szem előtt kell tartanunk, hogy ez az „ország” alapján véve nem hely, hanem valamiféle történés, tevékenység, személyek között lévő viszony, élő kapcsolat. Aranyszájú Szent János így ír erről: „Isten országán (regnum) azt értjük, ahol Isten uralkodik (regnat). (. . .) Világos, hogy Isten országá nem határolható körül sem térben, sem időben.” (CA 1, 478)

Ószövetségi elképzelések

Az ószövetségi hitvilágban általános a meggyőződés, hogy Isten minden fölött uralkodik. Mint korlátlan úr és király, uralkodik az égben (= az égiek fölött, Dán 4, 34): az „istenek” (Eszt 14, 12), és az angyalok fölött (Iz 6, 5). Királya ő az egész földnek (= a föld minden lakójának, Zsolt 47, 3.8), mindenekelőtt a választott népnek (Iz 33.22; 43.15). Király volt ő kezdettől fogva (Zsolt 74, 12), és az mindörökké (Zsolt 29, 10). A választott nép földi királya csak az ő helyettese, megbízottja, hogy uralmát általa gyakorolja Izraelben. Valószínű, hogy a fogság előtti időkben külön ünnepe is volt Isten királyi uralmának. Az ún. trónralépési zsoltárok (47; 93; 96–99) bizonyára azért keletkeztek, hogy ezen az ünnepen kifejezzék a választott nép hitét és örömet: Jahve uralkodik! (Zsolt 47, 9; 93, 1; 96, 10; 97, 1; 99, 1).

A korábbi időkben ezt az alapvető hitvallást a választott nép így fogalmazta meg: „Isten (Jahve) uralkodik”, vagy így: „Isten (Jahve) a király”. Később ez a tény fogalommá vált, és fokozatosan Isten „uralmá”-ról kezdtek beszélni (»malkuk« uralkodás, uralom, királyság). Az Ószövetségben ezzel a fogalommal csak néhány helyen találkozunk („az ő uralma” formában, l. Zsolt 103, 19; vö. Zsolt 45, 7; 145, 11. 13). Az „Isten (Jahve) uralma” kifejezés a zsidó teológiában vált általánossá. Jézus idejében ez már közsímet fogalom, és gyakran használják (mind többször „Egek uralma” formában, hogy az „Isten” szó használatát elkerüljék, l. Mt 4, 17).

Az Ószövetség igen sok helyen beszél arról, hogy Isten uralkodik. Nem csak az égben, hanem a földön is, elsősorban Izraelben. A nép magasztalja Istent jó-téteményeiért, a védelemért, a gondviselésért, melyet szüntelen tapasztal (Kiv 15, 18; Zsolt 44, 1–5; 145, 1. 13; 146, 10). A próféták – mindenekelőtt Második Izajás – hirdetik Isten uralmának átfogóbb távlatait is: Isten hatalma mutatkozott meg a teremtésben, a választott nép történetében; az ő uralma és gondviselése kiterjed minden előre, minden népre. De az a tény, hogy Isten kormányoz és irányít mindent, még nem mindenki előtt nyilvánvaló. Ezért a próféták rámutatnak, hogy a történelem akkor jut csúcspontjára, („az a nap”, „Jahve napja”) amikor Isten az egész emberiség előtt kinyilvánítja királyi uralmát, és minden tekintetben, mindent elsőprő erővel érvényesíti mindenható akaratát (Dán 7; Iz 24, 18b–23; Dán 2, 44). A prófétai látomásokban a Messiás jövedele, az ítélet és az üdvösség napja egybeesik Isten uralmának végső és teljes megvalósulásával.

Korabeli várakozások

Ezekről a prófétai ígéretekéről mindenki tudott Izraelben, és Jézus korában nagyon sokan várták is – türelmetlenül – Isten uralmának megvalósulását. Igaz, a vallásos zsidóság vezető elemét képező írástudók és farizeusok gondolatvilágában ez a várakozás nem játszott túlságosan nagy szerepet. Ők elsősorban a Törvény megtartására törekedtek, hogy ezáltal Isten tetszését elnyerjék és létrehozzák az Istennek tetsző választott népet. De az Ő teológiájukban is helyet kapott Isten uralmának várása. Valószínűleg ők is imádkozták már a Tizennyolcima kérését: „Te légy egyedül a mi Királyunk!” (vö. Bill 4, 210–11), a zsinagógákban pedig a pap így imádkozott fölöttük: „Adja meg (Isten), hogy uralkodjék az ő királysága a ti életekben, (...) gyorsan és hamar Izrael egész házának életében!” (Vö. Jeremias, Theol 192).

Az írástudók és farizeusok mellett azonban keletkeztek olyan csoportosulások és megmozdulások is, amelyek sokkal erősebben várták Isten uralmát. Ez a messiásvárás szűkebb körökben ugyan, de annál erőteljesebben jelentkezett számos helyen és formában: Kumránban, a Keresztelő-mozgalomban, a zelóták törekvéseiben, a különböző álmessiasok megmozdulásaiban. A zsidó irodalom mennyi helye mutatja, hogy sokan várták Isten uralmának megvalósulását, kinyilvánulását (A fény fiainak harca 7, 4–6; 12, 16; 19, 8; SalZsolt 5, 18; TargAbd 21; TargZak 14, 9; stb.).

Ez a várakozás, ez a remény nem valami beláthatatlan jövőre irányult. Már a prófétáknál is megfigyelhetjük, hogy a szabadulást a közeljövőben várják. Amint Jézus korához közeledünk, erősödik a messiásvárás, és ezzel párhuzamosan mind közelebbi időpontban remélik az emberek Isten uralmának megvalósulását. A kumráni közösség készíti a haditervet, mely szerint Isten ügye győzelemre fog jutni (A fény fiainak harca c. irat); meghatározza a messiási lakoma ülésrendjét (1 QSa 2, 11–22; vö. Mk 10, 37). Keresztelő János szerint „a fejsze már a fák gyökeréhez ért” (Mt 3, 10); a zelóták máris harcolnak, hogy sietessék Isten uralmának jövetelét; az álmessiasok azzal hitegetik az embereket, hogy már meg is érkezett. Elégé elterjedt tehát az a meggyőződés, hogy Isten uralmának kezdete a közeljövőben várható.

Jézus híradása

Ilyen előzmények után, ilyen körülmények között, ilyen várakozásokkal teli légkörben kezdte hirdetni Jézus: „Elközelgett az Isten uralma!” (Mt 4, 17; Mk 1, 15). Nem tudjuk, hogy az evangéliumoknak ez a mondata milyen pontosan adja vissza Jézus híradásának eredeti szövegét; valószínű azonban, hogy tartalmában hűségesen őrzi Jézus legalapvetőbb kijelentéseinek, tanításának lényegét. Meggyőzően hirdeti, hogy Isten uralmának megvalósulása küszöbön áll, sőt: most, az ő fellépésével, működésével a megvalósulás kezdetét is veszi.

Természetesen Jézus nagyon eltérő képzeteket és reményeket ébresztett hallgatóiban, amikor meghirdette az örömhírt, hogy Isten uralma „elközelgett”, érkezőben van. Kortársai – egyéni beállítottságuk vagy közösségi hovatartozásuk szerint – más és más dolgot értettek ezen a kifejezésen, s egészen eltérő dolgokat vártak tőle. Az írástudók és farizeusok a mózesi Törvény tökéletes érvényrejutását, következképpen a feddhetetlen és tiszta Isten népe megvalósulását; mások a római fennhatóság alól való szabadulást és a politikai függetlenséget (pl. a zelóták); ismét mások a dávidi királyság ragyogó dicsőségben, más népekre is kiterjedő hatalomban való visszaállítását; bizonyára akadtak olyanok is, akik a messiási aranykorra vonatkozó jóvendölések beteljesedését vagy a paradicsomi állapot visszatérését remélték; a kumráni lelkeség követői pedig a „világosság fiainak” győzelmét a gonoszok fölött. Hiszen kezdetben Jézus szavaiból még nem derülhetett ki egyértelműen és minden részletében, hogy mit fog jelenteni Isten uralma: ennek tisztázásához szükség volt az ő egész nyilvános működésére, sőt kereszthalálára, feltámadására is. Először nyilván mindenki a maga módján lelkesedett, mert saját reményeinek megvalósulását remélhette Jézus szavai alapján.

Ráadásul Jézus mindezt kifejezetten örömhírként közölte, vagyis megerősítette az embereket abban is, hogy Isten uralmának megvalósulása örömteli, kívánatos dolog. Ez mindaddig nem volt ilyen egyértelmű. A messiási korról, a végidőkről szóló próféta jóvendölések ugyanis nemcsak vonzó ígéretek tartalmaztak, hanem félelmetes fenyegetéseket is. Kíméletlen ítéletet, kegyetlen szenvedéseket, rettenetes csapásokat és katasztrófákat is kilátásba helyeztek. Éppen ezekre való tekintettel vallják később a talmudi tanítómesterek: „Jöjjön bár (a Messiás), de én nem kívánom őt meglátni!” (Ulla, Raba, Johanán rabbik, I. Talm Sanh 98b, 4. id. Bill 4, 986) – Jézus viszont egyértelműen örömhírként közli Isten uralmának jövetelét. Egészen határozottan és meggyőzően úgy nyilatkozik róla, hogy az emberek számára nagy örömet hoz: végső szabadulást, megoldást, békét a sok nyomorúság után. Félnivalója csak annak van, aki nem készül fel megfelelően: aki nem tér meg, és nem csatlakozik Jézushoz.

Mindez bőségesen elegendő ahhoz, hogy fölkelte az emberek érdeklődését. Ha Jézus valahol megjelenik, nemcsak a helybéliek sietnek hozzá, hanem távoli falvakból sokan eljönnek, hogy lássák őt, és hallják az örömhírt. Saját szemekkel akarják látni a prófétát, aki hirdeti a végső szabadulást, meggyőző szavai mellett csodáival is tanúságot tesz a küszöbön álló örvendetes valóságról. Áradnak hozzá a várakozók és reménykedők: alig van egy csöndes perce, néha még enni sem marad ideje (vö. Mk 6, 31). A Keresztelőt otthagyják tanítványai, és őhozzá csatlakoznak; jönnek hozzá a zelóták (Simon), a szenvedők, a kisemmizet-

tek; követik a bűnösök, a vámosok, az asszonyok. Benne bíznak mindazok, akik életük jobbulását remélik, akik várják a Messiást, Izrael megszabadítását (Lk 24, 21).

A tömeges megmozdulás, amely Jézus személye körül kibontakozik, kezdetben nem különbözik attól, amit más, korabeli próféták működése is kivált, mint például Keresztelő János, a galileai Júdás (vö. Csel 5, 37), vagy az Igazság Tanítója (Kumrán). A megoldatlanság és az elégedetlenség fogékonyra tette az embereket. Készségesen követnek bárkit, aki reményt ad és megoldást ígér. Csatlakoznak a prófétákhoz, mert azok ígéretei által saját vágyaik beteljesedését remélik.

Ez a tömeg nem érti még Jézust, nem ismeri szavainak és tetteinek igazi értelmét, nem tudja, hogy miben is fog állni Istennek az az uralma, amely Jézus működésével kezdetét veszi. Hosszú, fáradságos tanítói működésre lesz még szükség, hogy megsejthessék mondanivalójának lényegét. És amikor érteni kezdik, sokan csalódnak majd, hátat fordítanak neki, sőt ellene fordulnak. (Ezt a csalódást ki lehet majd játszani ellene az utolsó napokban!) De lesznek olyanok is, akik fokozatosan megszabadulnak saját elképzeléseiktől, szabaddá válnak önmaguktól, egyre inkább megértik Jézus útját és gondolatait. Őket is sokáig kísérti még a csalóka remény (vö. Csel 1, 6: „Uram, most állítod helyre Izrael országát?”), nekik is át kell élniük még a keresztfeszítés látványának mindent megrendítő élményét. De a Feltámadottal való találkozásaik után a Szentlélek kegyelmével ők végül meg fogják érteni – és életükben, halálukban hirdetni fogják –, hogy miben áll és hogyan valósul meg az Isten uralma.

SÖTÉR ISTVÁN

Az Innen és Túl költészete az újabb magyar irodalomban

A lét végső kérdései a költészet valamennyi műfajában szerteágaznak, és a legszemélyesebb lírától a mégoly személyes gondolati költészetten át az objektív lírai magatartásig az általános költészet alapját képezik. Lehetetlen, hogy egy költőben föl ne merüljenek a lét-nemlét kérdései, hisz a nem-költő is minduntalan szembekerül velük. Ha az ember nem tud is dönteni hit és hitetlenség, Isten és Anyag között, ez a nyugtalan keresés vagy szorongás, a lélek örök sóvárgása: mindez kiküszöbölhetetlen az igazi költészetből. Századunk első nemzedékeinek életművében külön ciklusokat formálnak az Isten-versek, és ezek közül is a legnagyobb és legérettebb művek Adynál és József Attilánál. Pedig mennyire különbözik kettejük Isten-élménye; Adyé, bibliai és zsoltáros, József Attiláé pedig gyermeketegen naiv, mintha egy búcsú mézeskalácsaira szánta volna sorait. Gyermekien szegődik Istenhez, mint egy öreg paraszthoz, vagy mesteremberhez, ki tartana mellette, amíg szánt s „*ha Néki valami kéne, / a boltba én futnék érte*”.